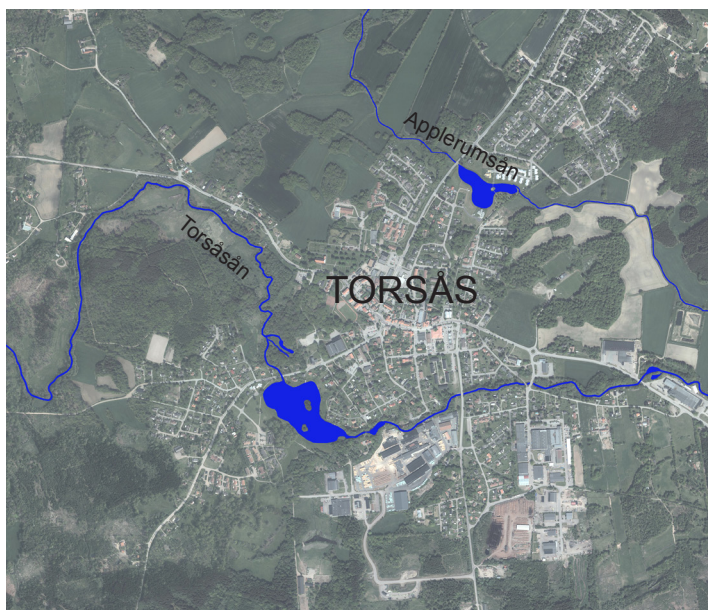

Torsåsån en tillgång i Torsås samhälle! - idéer och visioner

Befintlig våtmark sydväst om hembygdsparken i anslutning till Torsås ån vid Ödet.

Torsåsåns sträckning genom Torsås samhälle.

Torsås kommun planerar att genomföra åtgärder i syfte att magasinera och fördröja vatten och på så vis gynna vattnets naturliga reningsprocesser samt förstärka den biologiska mångfalden i och längs med Torsåsån. Kommunens arbete syftar även till att stärka tillgången till den tätortsnära naturen längs med Torsåsån för kommunens invånare. Under 2015 har Torsås kommun nu inlett ett arbete med att försköna området Ödet vid hembygdsparken.

Denna broschyr har tagits fram i samarbete mellan Torsås kommun och Vatten och Samhällsteknik AB i samband med det Lokala Vattenvårdsprojektet, LOVA. Broschyren beskriver översiktligt tänkbara utvecklingsförslag inom såväl närtid som framtid. Redovisade idéer och visioner ska ses som förslag. Inför ett genomförande ska samråd med berörda markägare och boende ske!

VARFÖR KRÄVS VATTENVÅRDANDE ÅTGÄRDER?

Skogs- och jordbrukets rationalisering ledde under 1800-talet till omfattande dikningsarbeten. I syfte att öka skogs- och åkermarkens avkastning genomfördes på många platser i södra Sverige täckdikning och därmed en sänkning av grundvattennivån. Även torrläggning av våtmarker och en stark modifiering av såväl mindre som större vattendrag var en vanlig åtgärd.

Följderna av människans ingrepp i landskapets vattensystem kan bland annat summeras i följande punkter:

- Förutsättningar för en god livsmiljö för vattenanknutna växt- och djurarter och den biologiska mångfalden har minskat.
- Förutsättningar för naturliga reningsprocesser av näringsämnen som fosfor och kväve har minskat, vilket bidragit till en övergödning av bland annat våra insjöar och kustvatten. En ökad tillgång till näringsämnen leder till en större produktion av växtlighet och risk för algblooming. Nedbrytningsprocesser av växtligheten kan i sin tur leda till syrebrist och döda bottnar. Särskilt insjöar och kustvatten riskerar under varma sommarperioder att bli negativt påverkade utav avrinning från till exempel jordbruket.

Torsåsån i höjd med befintlig gångbro i Ödet.

- Landskapets kapacitet att fördröja vattenflöden under perioder med mycket nederbörd har minskat, vilket bland annat är en bidragande orsak till en ökad risk för översvämningar längs med våra vattendrag.

Vattenvårdande insatser som att anlägga våtmarker eller åtgärder i syfte att åter skapa mer naturliga förhållanden längs våra vattendrag är ett steg i att åter förbättra förutsättningarna för ovan nämnda aspekter.

VATTENVÅRDANDE ÅTGÄRDER - ETT MERVÄRDE UR ETT FLERTAL ASPEKTER

Förutom positiva effekter som att åter skapa miljöer för vattenanknutna växt- och djurarter, minska näringsämnesläckaget till våra sjöar och kustvatten samt att till viss del jämna ut extrema flöden leder vattenvårdande åtgärder även till ett mervärde för rekreation och friluftsliv.

Generellt kan hävdas att återskapandet och anläggandet av nya våtmarker i våra landskap medför positiva effekter ur ett flertal aspekter. Beroende av platsens förutsättningar och våtmarkens utformning kan man redan vid planeringen av våtmarken styra vilket åtgärdens huvudsakliga syfte ska vara.

Begreppet våtmark avser naturliga eller anlagda vattensamlingar som under hela eller delar av året har en vattenspegel.

TORSÅSÅN EN DEL AV BRUATORPSÅN

Bruatorpsåns avrinningsområde, det vill säga det området som avvattnar markområdena i anslutning till ån, är cirka 431 kvadratkilometer stort och till största del beläget inom Torsås kommun.

Även Bruatorpsåns vattensystem har påverkats av människan. Påverkan har skett i form av rensning, rätning, dikning samt byggande av fördämningar m.m. I vattensystemet finns ett antal fördämningar som utgör vandringshinder för fisk.

Vallmannsgöl.

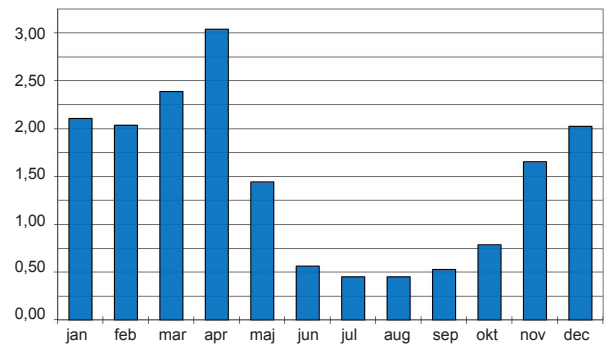
Bruatorpsån har ett flertal biflöden som rinner ut i huvudfåran. Applerumsån är ett av dem och ansluter till åns huvudfåra strax öster om Torsås samhälle. Bruatorpsån rinner genom Torsås och Söderåkra. Åns delsträcka som löper genom Torsås samhälle kallas för Torsåsån.

I jämförelse med andra avrinningsområden finns det få sjöar inom Bruatorpsåns avrinningsområde. Mindre än en procent av avrinningsområdet utgörs av öppna

vattenytor, därför är sjöar och andra öppna vattenområden betydelsefulla ur natur- och rekreationssynpunkt.

Diagrammet nedan visar Bruatorpsåns vattenföring sett över året. Under sommaren är flödet i ån vanligen litet och under extrema torrperioder har det förekommit att delsträckor av åfåran till och med torkat ut.

m³/s Månadsmedelvattenföring, Torsåsån, perioden 1922 - 2012

Flödenas säsongvariationer bedöms på sikt att förändras på grund av klimateffekterna. Det kan antas att flödena generellt kommer öka i början och slutet av året och minska under våren, sommaren och hösten.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG LÄNGS MED TORSÅSÅN

I syfte att magasinera och fördröja vatten, och därigenom förbättra förutsättningarna för såväl naturliga reningsprocesser som för den biologiska mångfalden har Torsås kommun studerat möjligheten till att anlägga våtmarker längs med Torsåsåns sträckning genom Torsås samhälle.

Efterföljande kartbild pekar ut sju möjliga åtgärdsområden som betecknats A - G.

Åtgärderna A, B och C norr om Vallmannsgöl har delats in i två etapper. Etapp 1 (A och C) planeras att genomföras inom en snar framtid, medan Etapp 2 (B) är en framtidsvision.

Våtmarker, punkt A och C, etapp 1

Inom ramen för det Lokala Vattenvårdsprojektet, LOVA, avses två våtmarker att anläggas under 2015, intill den befintliga åfåran. En av våtmarkerna planeras i höjd med Ilingetorp och ytterligare en våtmark söder om Torsås kyrka.

De två våtmarkerna kommer att få en permanent vattenspegel om cirka 0,8 hektar (Ilingetorp, se punkt A) och cirka 0,5 hektar (söder om kyrkan, se punkt C).

Våtmarkernas huvudsakliga syfte är att gynna naturliga reningsprocesser av kväve och fosfor och därigenom bidra till en minskad övergödning av kustvattnet vid åns mynning i Djursvik.

Våtmarken vid Ilingetorp (A) kommer i huvudsak att ta emot vatten från huvudfåran, medan våtmarken vid kyrkan (C) kommer att bidra till rening av dagvatten innan det rinner vidare ut i ån.

Översvämningstvåstegsvåtmark, punkt B, etapp 2

Genom att dämna vattnet i åfåran strax norr om Vallmannsgöl planerar kommunen att i framtiden skapa ett översvämningssområde. Översvämningssområdets utbredning kan styras beroende på vilken nivå man kommer att välja för dämningen. Förslaget förutsätter att dämningen i fråga utformas på så vis att de högsta högvattennivåerna i området inte kommer att höjas.

Exempelvis uppnås en cirka 2,8 hektar stor permanent våtmarksyta om ån däms till en nivå upp till 14,0 meter över havet och en cirka 14,6 hektar stor våtmark om ån däms till en nivå upp till 14,5 meter. De två våtmarkerna som anläggs i etapp 1 kommer att kunna ingå i områdets permanenta vattenspegel och fungera som vattenreservoarer under torrare perioder.

Våtmark, punkt D

Vid extrema flöden i ån orsakar den äldre av de två vägbroarna vid Österbrogatan översvämningar uppströms. Därför är det lämpligt att i denna punkt öka flödeskapaciteten genom ytterligare en vägtrumma. I anslutning till den nya kulverten kan en våtmark om 0,07 hektar skapas.

Tvåstegsdike, punkt E

Söder om brandstationen anläggs ett så kallat tvåstegsdike. Inom tvåstegsdiket tillåts vattnet att svämma över vid höga flöden. Vattenytan inom det föreslagna tvåstegsdiket bedöms bli cirka 0,1 hektar.

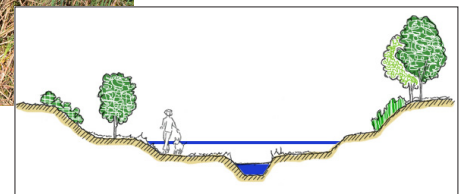
Ett tvåstegsdike innebär en viss utjämning och fördröjning av vattnet vid höga flöden samt att vattnet kan rinna i åfårans lägsta zon under torra perioder. Tvåstegsdikets utjämnande och fördröjande effekt gynnar åns naturliga reningsprocesser av kväve och fosfor under starka flöden. Vid låga flöden kvarstår dikets lägsta zon som en spridningsväg för vattenanknutna växter och djur.

Våtmark, punkt F

Väster om brandstationen finns möjlighet att skapa en 1,5 hektar stor våtmark.

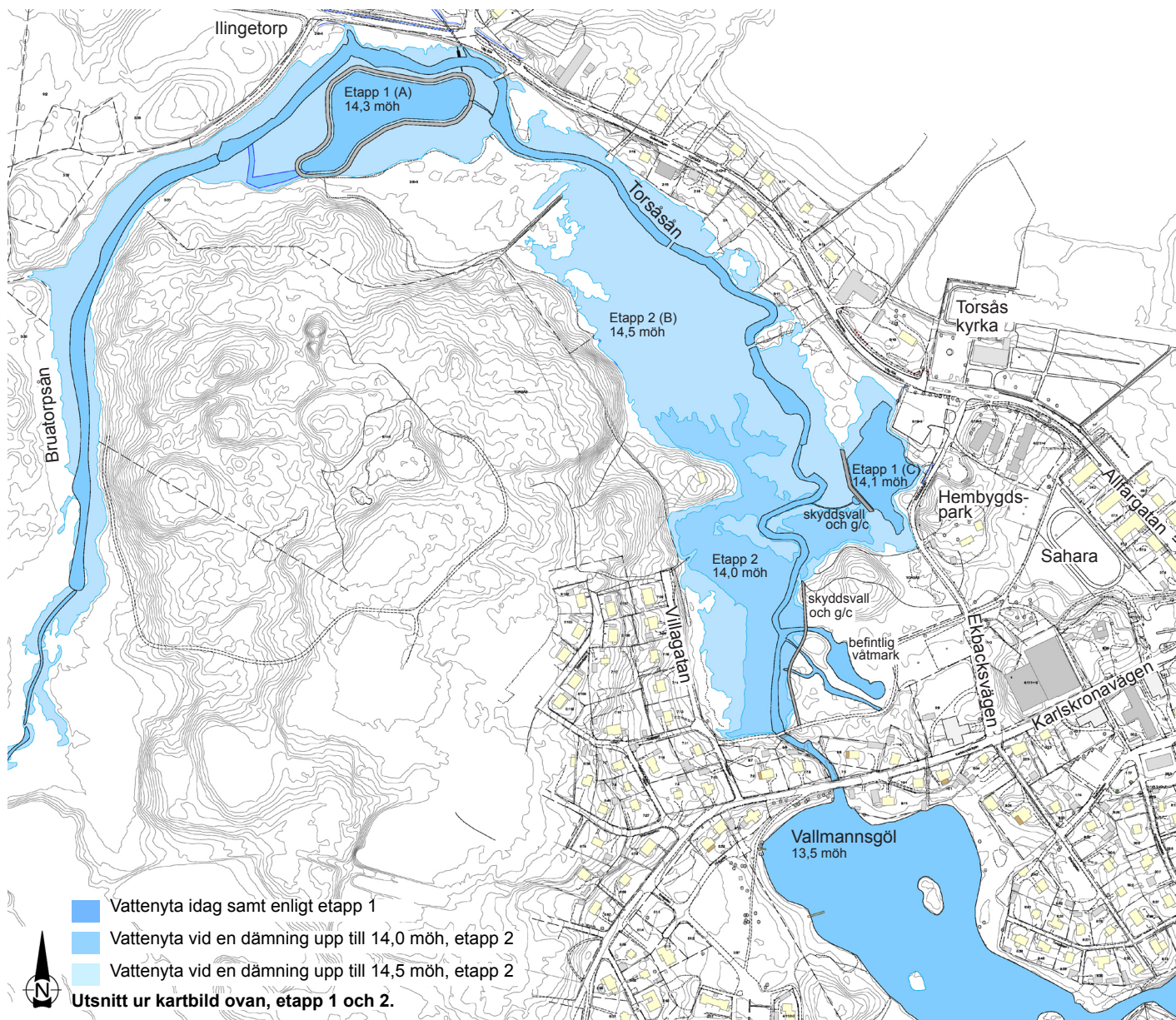
Våtmark punkt G

Befintlig 0,3 hektar stor våtmarksyta intill Bergkvaravägen i höjd med TBS föreslås att restaureras.

Principskiss tvåstegsdike.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Våtmarkerna enligt förslaget i etapp 1 och översvämningstvåmarken enligt förslaget i etapp 2 kommer i viss mån innebära en flödesutjämning och medföra ett flertal positiva effekter för vattenanknutna växt- och djurarter. Särskilt under extrema torrperioder kommer våtmarken vid Ilingetorp och våtmarken söder om kyrkan fungera som djuphålur och få en viktig roll för överlevnaden av vattenlevande arter som exempelvis fisk och groddjur.

I Vallmannsgöl, som ligger strax nedströms det planerade våtmarksområdet, kommer en fontän att installeras. Fontänens syfte är inte enbart att utgöra ett estetiskt inslag utan även att öka vattnets syresättning och därigenom förbättra förutsättningarna för växt- och djurlivet.

Signalkräfta

Signalkräfta har fångats såväl nedströms som uppströms Vallmannsgöl.

Fisk

Under 2014 har provfiske genomförts i Vallmannsgöl. Följande fiskarter fångades vid provfisket: abborre, mört, bendlöja, gers, braxen, gädda, sarv och sutare. I jämförelse till vatten i övriga Kalmar län bedöms Vallmannsgöl och nedre loppet av Bruatorpsån som ett artrikt fiskevatten.

I samband med den planerade fördämningen uppströms Vallmannsgöl kommer det att anläggas en fiskväg, ett så kallat omlöp. Ytterligare en fiskväg planeras nedströms Vallmannsgöl, vars fördämning i dagsläget utgör ett vandringshinder för fisken.

Ytterligare åtgärder som är planerade är skapandet av lekstråk för fisk. Dels kan lekbottnar längs med delsträckor av ån skapas, genom att lägga ut grus, dels kan vassruggar placeras ut i Vallmannsgöl för att erbjuda fiskyngel gömställen som skydd mot rovfisk.

Amfibier och insekter

Våtmarker utgör livsmiljöer för många insektsarter, grod- och kräldjur. Grod- och kräldjur är lättast att upptäcka under lekperioden på våren. Föreslagna åtgärder bedöms i jämförelse med idag gynna amfibier och insekter. Generellt kan dock nämnas att fiskfria områden i regel uppvisar en större artrikedom bland såväl amfibier, insekter och fåglar.

Fåglar

Det finns många fågelarter som är knutna till våtmarker. Vissa arter använder vatten- och strandområden som födosöksområde, häckningsplats eller rastplats.

Föreslagna åtgärder kommer att öka mångfalden av fågelarter inom området. Exempel på arter som sannolikt kommer att uppehålla sig i området är sim- och dykänder, doppingar och sothöns. Men även svalor i jakt på insekter ovan öppet vatten kommer troligen att lockas till området.

Fladdermöss

Åtgärderna kan förväntas ha en positiv effekt på fladdermöss eftersom även de, i likhet med svalorna, drar nytta av insekterna. Markområdena inom och i anslutning till hembyggsdsparken är dessutom rik på grova äldre ädellövträd, främst ekar, vars håligheter kan tjäna som viloplats för fladdermusindivider dagtid.

Äldre ekar hyser i regel vedlevande insekter och kan dagtid utgöra en viloplats för fladdermöss.

Utter

Individantalet av uttern som är Smålands landskapsdjur minskade under 1950- till 1990-talet. Sedan 1990-talet har individantalet åter börjat att växa och utter har observerats på ett flertal platser i Kalmar län. Bruatorpsån och området norr om Vallmannsgöl bedöms i framtiden kunna bidra till en fortsatt ökning av uttern i länet.

Utterns livsmiljö utgörs av fiskeplatser, viloplats och gryt. Mellan dessa tre ställen kan uttern förflytta sig upp till 40 km längs med vattendrag. Vid höga strömhastigheter eller översvämmade vägtrummor är det vanligt att uttern väljer att korsa vägbanan. Risken för att uttern dödas i trafiken kan minskas genom att anlägga utterpassage på lämpliga ställen längs med Bruatorpsån och dess biflöden.

MINSKAD ÖVERGÖDNING AV VATTNET

Naturliga reningsprocesser gynnas då vattenflödet fördröjs i våtmarkerna. Längs med våtmarkens strandkanter kommer det att bildas vassområden. En del av näringsämnen kväve och fosfor tas upp av växtligheten.

På växtligheten bildas i sin tur så kallad biofilm som spelar en viktig roll i reningsprocessen av kväve. Kväve ombildas till kvävgas och avgår till atmosfären.

Fosfor binds till partiklar och tillåts att sjunka till våtmarkens botten vid lägre flödes hastigheter.

Våtmarkers naturliga reningsprocesser bidrar på så vis till en minskad risk för algblooming och syrebrist vid åns utflöde i Djuersvik.

ÅTGÄRDER FÖR ATT MINSKA RISKEN FÖR ÖVERSVÄMMNING

Torsåsån löper genom Torsås samhälle och längs ett flertal delsträckor ligger bebyggelsen relativt nära ån. Vid höga vattenflöden i ån kan broar och vägtrummor längs med åns sträckning bli till en flaskhals.

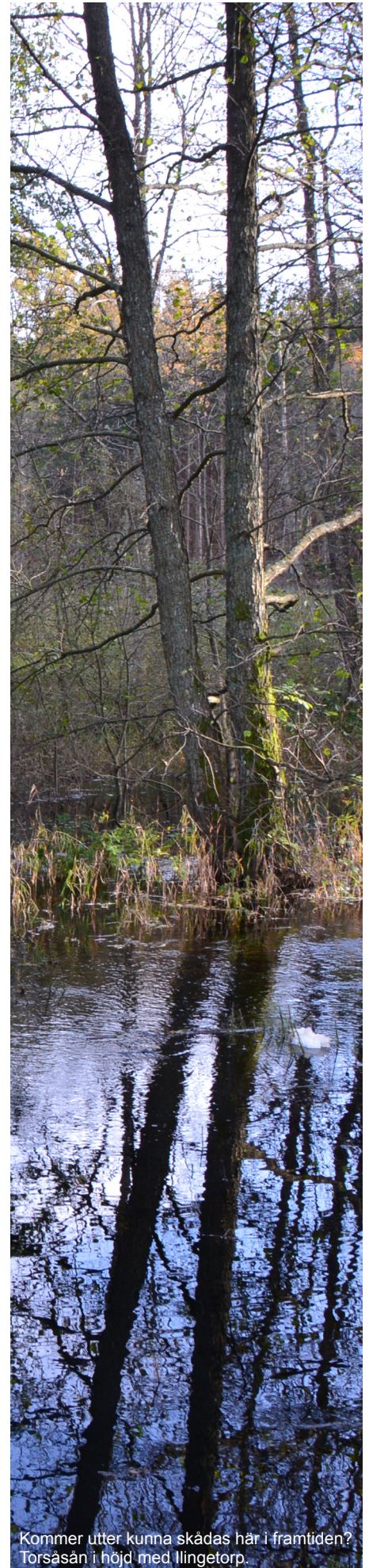
Så skedde i november 2010, vilket ledde till omfattande översvämningar i "Sahara området", väster om Allfargatan. Förutom översvämningen av själva idrottsplatsen har även några fastighetsägare i anslutning till ån haft översvämningssproblem.

Utter, Smålands landskapsdjur.
Foto: Rainer Zelinski.

Följande åtgärder föreslås att genomföras i syfte att minska risken för översvämningar i samhället:

- Förbättra kapaciteten vid "flaskhalsarna" i och nedströms Torsås samhälle, dvs genomföra åtgärder vid de vägtrummor och broar som i dagsläget orsakar en fördämning av ån vid höga flöden.
- Anläggandet av två skyddsvallar som dels skyddar hembyggsdsparken och "Sahara området" vid framtida höga flöden men som även fungerar som gång- och cykelstråk.
- I viss mån magasinering och fördröjning av vattenflödet uppströms Vallmannsgöl. En förutsättning är dock, som tidigare nämnts, att fördämningen av översvämningssvåtmarken utformas på så vis att de högsta högvattennivåerna i området inte kommer att höjas.

Kommer utter kunna skådas här i framtiden?
Torsåsån i höjd med Ilingetorp.

REKREATION

Våtmarkers värden för rekreation är mångfacetterade; sportfiske, jakt, fågelskådning och kanotning är några exempel. Även längs med och i anslutning till Torsåsån finns det goda möjligheter till att utveckla befintliga och skapa nya rekreativa värden.

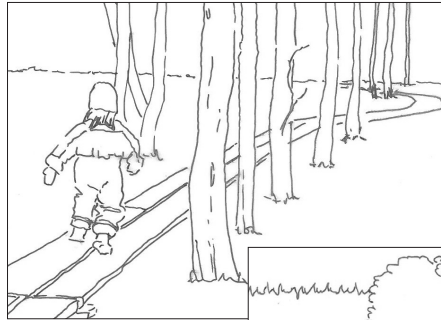
Befintliga rörelsestråk genom och i anslutning till Torsås tätort föreslås utvecklas och kompletteras i framtiden. Förslagen syftar till att öka de rekreativa värdena längs med rörelsestråken samt till att öka tillgängligheten till den tätortsnära naturen i Torsås.

I efterföljande textavsnitt anges förslag till var de rekreativa värdena i området kan utvecklas.

Promenadstråk

Enligt förslaget i kartbilden nedan utgörs promenadstigarna i huvudsak av enkla trampade stigar som längs vissa delsträckor övergår i spänger eller broar.

- Förslag till att utveckla rörelsestråk.
- Befintlig motionsslinga samt gång- och cykelstråk.
- Befintlig gångstig, som kan komma att ges en ny sträckning eller delvis ersättas med spänger.

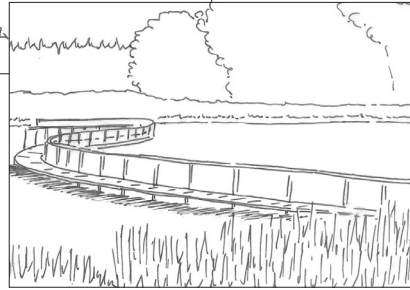
Mellan den planerade våtmarken vid kyrkan, scoutstugan och vidare söderut mot Villagatan föreslås promenadstigen och spänger att ges en i jämförelse god standard. Via den befintliga gång- och cykelvägen mellan Villagatan och Saharaområdet, Villagatan samt Ekbacksvägen bildas på så vis en promenadslina som även personer med nedsatt rörelseförmåga har möjlighet att nå.

① Informationstavlor

På respektive platser som markerats med nr 1 placeras tavlor med information över naturvärden samt karta över de olika promenadslingorna.

② Utsiktspunkt

Markant höjdpunkt i terrängen som kan nås via en stig från motionsslingan. Genom skogliga åtgärder föreslås att skapa en siktlinje mot landskapet i väster. På platsen placeras en träbänk eller grov stock att pausa på.

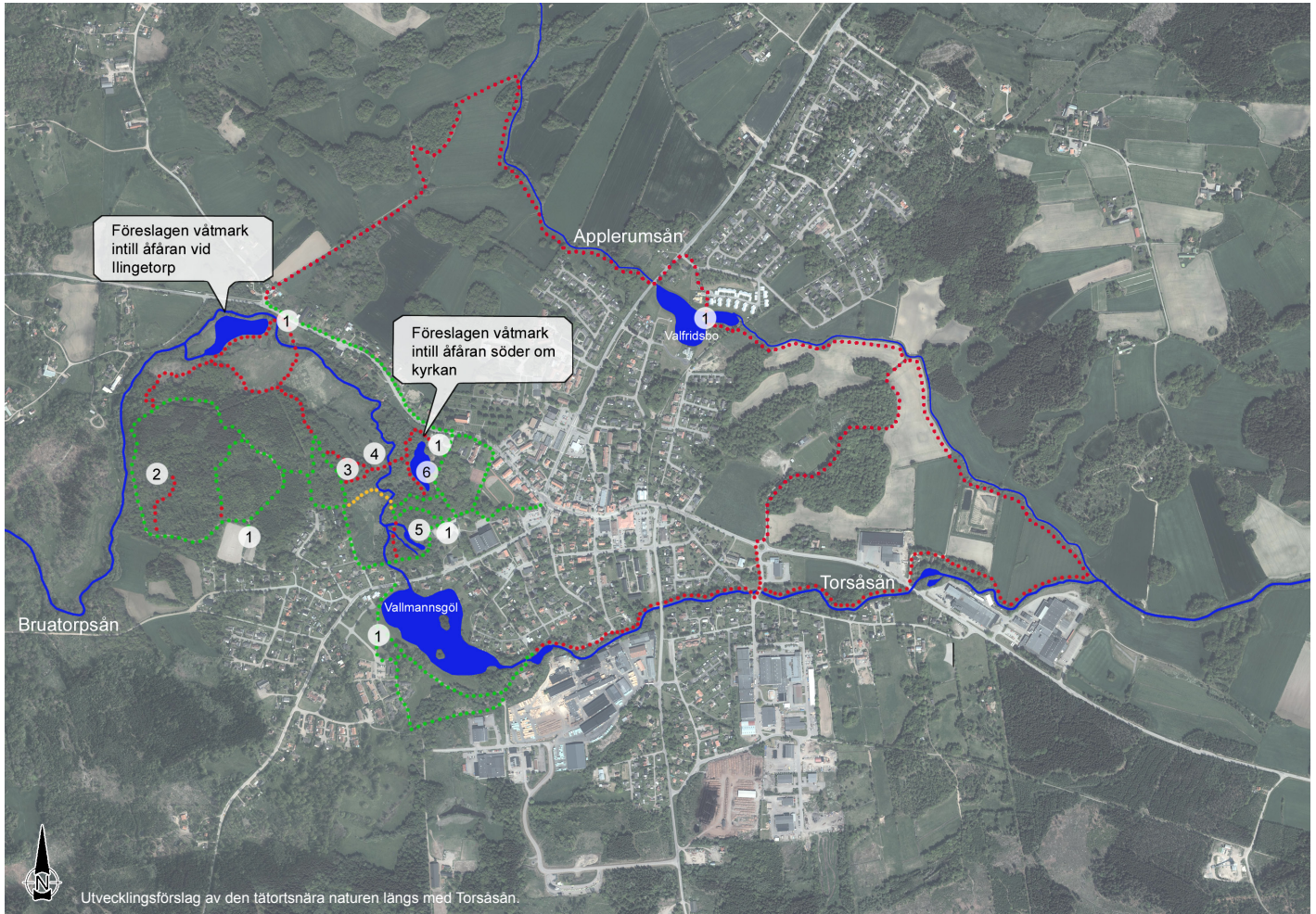

③ Scoutstuga med omnejd

Platsen nås idag via den befintliga stigen som löper norrut i förlängningen av Villagatan. Vegetation som vuxit i och i omedelbar närhet av befintlig stenmur längs med stigen avlägsnas. Grövre äldre träd i anslutning till scoutstugan friställs och siktlinje skapas mot den planerade översvämningstvåmarken i öster.

Scoutstugan rustas upp och en grillplats anläggs. Platsen kan bli en naturlig målpunkt för utflykter av förskole- och skolklasser, likaväl som den kan bokas som mötesplats av t.ex. föreningslivet.

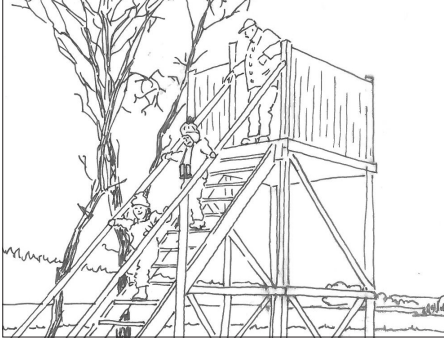
Från scoutstugans område föreslås det att anläggas en stig med spänger mot kyrkans parkering och den planerade våtmarken i punkt C enligt etapp 1.

Beroende på fördämningens utförande enligt etapp 2 kan spångerna komma att leda genom vassområden och öppna vattenytor.

④ Fågeltorn

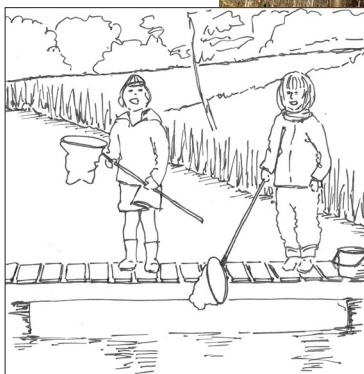
Längs med stigsystemet i det framtida våtmarksområdet föreslås det att anläggas ett fågeltorn. Från fågeltornet får besökaren en god överblick och kan med lite tur skåda fågellivet.

⑤ Ekbacken och befintlig våtmark

I syfte att gynna ekbeståndet och vedlevande insekter inom området som på kartbilden betecknats med nr 1, friställs grova ekar och röjs undervegetationen längs med befintliga stigar. Död ved och grövre stockar lämnas i området och läggs på solbelysta platser.

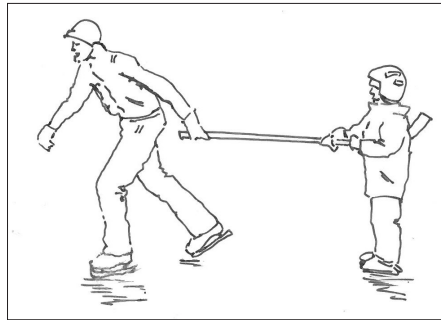
En målpunkt, med en mindre flytbrygga och vindskydd skapas intill den befintliga våtmarken. Platsen kan bland annat nyttjas i pedagogiskt syfte av dagisgrupper och skolklasser. Barngrupperna blir delaktiga i områdets utveckling genom att till exempel tillverka och hänga upp insektshotel, fladdermus- och fågelholkar. Från bryggan kan barnen håva och undersöka vattenlevande insekter. Äldre skolbarn och ungdomar kan under ledning av kommunens serviceförvaltning eller engagerade personer från hembygdsföreningen lära sig äldre hantverk som t.ex. att slå gräs med lie, restaurera gårdsgårdar eller färga ullgarn med växter som finns i området.

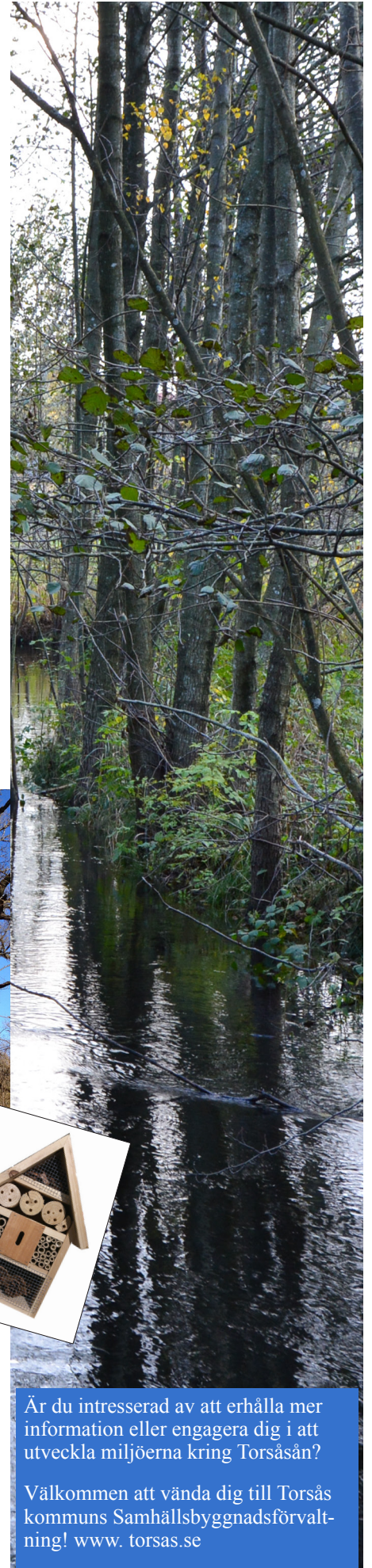
⑥ Våtmarken söder om kyrkan

Den planerade våtmarken vid kyrkan, enligt etapp 1, är mycket lättillgänglig och kan även nås av personer med nedsatt rörelseförmåga. För de flesta besökare i området kommer troligen parkeringen söder om Allfargatan utgöra startpunkten för promenader i våtmarksområdet.

Våtmarken vid kyrkan kan även vintertid med fördel nyttjas som utflyktsmål. Eftersom våtmarken i huvudsak tar emot dagvattenflöden och dess vattennivå vid behov kan sänkas finns ingen risk för vattenströmmar under isen vintertid, därför bedöms våtmarken som en relativt säker plats för skridskoåkning.

Grova äldre ädellövträd friställs och bevaras. Undervegetation röjs med syfte att skapa siktlinjer från Allfargatan och parkeringen till vattenytan.

Är du intresserad av att erhålla mer information eller engagera dig i att utveckla miljöerna kring Torsåsån?

Välkommen att vända dig till Torsås kommuns Samhällsbyggnadsförvaltning! www.torsas.se